

ARANSZÁJÚ SZENT JÁNOS: A FELFOGHATATLANRÓL ÉS AZ EGYSZÜLÖTT DICSŐSÉGÉRŐL Kilenc prédikáció az ariánusok ellen

Ókori szövegek általában csak a szakértők s néhány kultúrbúvár érdeklődését szokták felkelteni, ugyanakkor sokak számára rejtély, hogyan tehetett valaki szert hallatlan népszerűsége az antikvitásban, amikor a média eszközei igencsak szerények voltak. A jelen kötet — bár nem ez volt a közvetlen szándéka — megadja a rejtély kulcsát. A nagy egyházatya olyan problémákat taglal beszédeiben, amelyekről a széles néptömegek beszéltek: vajon mennyire és hogyan ismerhető meg az Isten lényege, s ezzel összefüggésben Krisztus kisebb-e az Atyánál, vagyis teremtmény-e? Eunomiosz, az ariánus irányzat szélsőséges képviselője még azután is jócskán fel tudta kavarni a kedélyeket, hogy 381-ben a Konstantinápolyi zsinat hivatalosan szentesítette és pontosította a 325-ös Nikaiai zsinat hitvallását a Fiú és a Szentlélek istenségéről. Az aranszájú szónok 386/387-ben Antiokhiában kötelességének érezte, hogy közérthető módon „felvilágosítsa” hallgatóságát Eunomiosz nézeteinek tarthatatlanságáról. A prédikációk fennmaradása, szövegvariánsai bizonyítják, mennyire nem elvont kérdésnek tekintette a hívő nép az egyház hitét. A 21. század elején is „aktuális” — az elmúlt egy évtized itthon megjelent vallástörténeti irodalma és vitái ékesen bizonyítják ezt —, hogy tisztázzuk, „hasonlít”-e Krisztus az Atyához, vagy csupán egy tiszta erkölcsöt hirdető, feddhetetlen emberrel állunk szemben. Khrüszosz-tomosz epés megjegyzései épp arról tanúskodnak, hogy a szónokot tátott szájjal hallgatók gyakran még azt sem vették észre, hogy közben zsebtolvajoknak estek áldozatul! Nem unalmas fejtegetések, hanem a közvéleményt izgató problémák ejtették rabul a nagyvárosi közönséget.

A kötet több szempontól is hozzásegíti a mai olvasót, hogy ne csak kívülállóként szembesüljön a problémákkal. A szorosan vett szöveg csupán kétharmadát teszi ki a könyvnek, a többi hasznos apparátust nyújt az antiokhiai szónok életének, munkásságának, a korabeli viszonyoknak és a szövegben felmerülő textológiai és értelmezéssel variációknak a megismeréséhez és elmélyültebb megértéséhez. A teológiai szótár azoknak is segít, akik nem mozognak otthonosan az egyházi terminológiában, és szeretnék megismerni egy-egy kifejezés filozófiai gyökereit

is. Egyesek számára talán eltűzöttnek tűnhet, hogy ilyen bőséges a segédanyag, viszont ráébredhet az olvasót, hogy a Szentírás értelmezése nemcsak manapság, hanem a patrisztika aranykorában is komoly feladatot rótt az exegetára. A fordító nem akarta megkímélni olvasóját azoktól a problémáktól, amelyekkel meg kellett birkóznia, sőt meg akarta osztani vele küzdelmeit. Ezzel segít eloszlatni azt a naivitást, amely a közvéleményben egyrészt a szó szerinti szentírás-magyarázatot tekinti elsősorban hitelesnek (s tévesen ide igyekszik beleerőszakolni az antiokhiai iskolát), másrészt elfelejtkezik arról, hogy az Újszövetség az úgynevezett Hetvenes (*Septuaginta*) görög Ószövetség-fordítást használja, nem pedig a héber szöveget. A prédikációk jegyzeteiből megtudhatjuk, milyen árnyalatnyinak tűnő, sokszor azonban lényegbevágó különbségek vannak egy-egy bibliai hely értelmezései között, s ezek természetesen tükröződnek az egyes magyar szentírás-fordításokban is.

Aki kezébe veszi Aranszájú kilenc prédikációját, remélhetőleg kedvet kap hozzá, hogy a kereszténységnek a hétköznapi aktualitásokon túlnyúló, mélyebb rétegeivel, és talán magával az élő egyházzal is megismerkedjék. (Fordította, jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta, a bevezetést és az utószót írta Perczel István. *Odigitria Könyvek – Osiris Kiadó*, Budapest, 2002)

BAÁN ISTVÁN

IOANICHIE BALAN: A MOLDAVI SZERZETESÉK ÉLETE

A 2002. esztendő magyar könyvtermésének egyik csendes meglepetése volt Ioanichie Balan *A moldvai szerzetesek élete* című könyve. A fordítás alapjául szolgáló könyv 1986-ban Belgiumban, francia nyelven látott napvilágot a Chevetogne-i kétritusú bencés monostor gondozásában. 1986-ban Belgiumban francia nyelven már ismerték a *Román Paterikont*. (A *Pateric romanesc* 2. kiadása 1990-ben jelent meg Bukarestben, 704 oldalon.) Magyarországon másfél évtizeddel később vált hozzáférhetővé ez az archaikus, a Kr. u. 3–5. századi pusztai szerzeteshagyományt idéző szöveggyűjtemény. Magyarország távolabb van Moldvától, mint Belgium? Annyi bizonyos, hogy Magyarország és Románia az ortodox-katolikus civilizációs határvonalon fekszik, s mint az nem ritkán előfordul, a szomszédok néha évekig, évtizedekig, sőt év-